

O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA JINOIY DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASHISH AMALIYOTINI BAHOLASH

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Mo'ydinov Fazliddin Azimovich

e-mail: fazliddin5995net@gmail.com

Annotatsiya: Pul yuvish, xususan, noqonuniy ravishda olingan pullarning kelib chiqishini yashirish jarayoni mamlakatning moliyaviy tizimi va umumiy barqarorligiga jiddiy tahdid soladi. Ushbu tadqiqot O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash amaliyoti va samaradorligini baholashga qaratilgan. Ushbu tadqiqot amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar, ijro mexanizmlari va bu borada duch kelayotgan muammolarni tahlil qilib, O'zbekiston bank sektorida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi mavjud choralarning kuchli va zaif tomonlari haqida tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: Legallashtirish, shaffoflik, bank sektori, moliya, hisobot, samaradorlik, iqtisodiyot.

ОЦЕНКА ПРАКТИКИ БОРЬБЫ С ОТМЫВАНИЕМ ПРЕСТУПНЫХ ДОХОДОВ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УЗБЕКИСТАНА

Аннотация: Отмывание денег, в частности процесс сокрытия происхождения незаконно полученных денег, представляет серьезную угрозу финансовой системе страны и общей стабильности. Данное исследование направлено на оценку практики и эффективности борьбы с отмыванием денег в банковской системе Узбекистана. В настоящем исследовании анализируются действующие правовые документы, механизмы правоприменения и проблемы, с которыми сталкиваются в этом отношении, а также дается представление о сильных и слабых сторонах существующих мер по борьбе с отмыванием денег в банковском секторе Узбекистана.

Ключевые слова: Легализация, прозрачность, банковский сектор, финансы, отчетность, эффективность, экономика.

ASSESSMENT OF THE PRACTICE OF COMBATING CRIMINAL PROCEEDS LAUNDERING IN THE BANKING SYSTEM OF UZBEKISTAN

Abstract: Money laundering, in particular, the process of concealing the origin of illegally obtained money, poses a serious threat to the country's financial system

and overall stability. This study is aimed at evaluating the practice and effectiveness of the fight against money laundering in the banking system of Uzbekistan. This study analyzes the current legal documents, enforcement mechanisms and the problems faced in this regard, and provides insight into the strengths and weaknesses of existing measures against money laundering in the banking sector of Uzbekistan.

Key words: Legalization, transparency, banking sector, finance, reporting, efficiency, economy.

Kirish

O'zbekistonning jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish borasidagi sa'y-harakatlari uning shaffof va xavfsiz moliyaviy muhitni saqlashga sodiqligini ko'rsatadi. Bank tizimida qo'llanilayotgan me'yoriy-huquqiy bazalar, huquqni qo'llash mexanizmlari va texnologik yutuqlarni o'rganish orqali biz jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashning kuchli tomonlari va takomillashtirishning potentsial sohalari haqida tushunchaga ega bo'lishimiz mumkin. Ushbu baholash ishlarning joriy holatini har tomonlama ko'rib chiqish imkonini beradi va O'zbekiston bank sektorida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Jinoyatchilar giyohvand moddalar savdosi, korrupsiya va uyushgan jinoyatchilik kabi turli noqonuniy faoliyatdan olingan noqonuniy mablag'larni qonuniylashtirish uchun moliyaviy tizimlardan foydalanishlari bilan jinoiy daromadlarni yuvish global muammoga aylandi. Pul yuvishning iqtisodiy rivojlanish, milliy xavfsizlik va qonun ustuvorligiga jiddiy ta'sirini tan olgan holda, butun dunyo hukumatlari ushbu noqonuniy amaliyotga barham berish uchun qat'iy choralar ko'rmoqda.

Asosiy qism

O'zbekiston boshqa ko'plab davlatlar qatori o'z chegaralarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirish faoliyatiga qarshi faol kurash olib bormoqda, ayniqsa, rasmiy iqtisodiyotga noqonuniy mablag'larning kirib kelishi uchun muhim darvoza bo'lib xizmat qilayotgan bank sektori hisoblanadi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqotda O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash amaliyoti samaradorligini baholash uchun tegishli adabiyotlarni ko'rib chiqish, me'yoriy-huquqiy bazalarni tahlil qilish va amaliy tadqiqotlarni birlashtirgan sifatli tadqiqot metodologiyasidan foydalanilgan. O'zbekistonda jinoiy daromadlarni legallashtirishga oid rasmiy hisobotlar, qonunlar va me'yoriy hujjatlar kabi birlamchi manbalar, jumladan, ilmiy maqolalar, ilmiy maqolalar va jinoiy daromadlarni legallashtirish tendentsiyalari va ilg'or tajribalar bo'yicha xalqaro hisobotlar kabi ikkilamchi manbalar tahlil qilinadi.

O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish amaliyotini baholash mamlakatda jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash chora-tadbirlarining kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. O'zbekistonda jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishning oldini olish bo'yicha qonun hujjatlarini qabul qilish va nazorat qiluvchi organlarni tashkil etish borasida sezilarli yutuqlarga erishildi. 2018-yilda "Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi hukumatning jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish borasidagi sa'y-harakatlarini Financial Action Task Force (FATF) kabi tashkilotlar tomonidan belgilangan xalqaro standartlarga moslashtirishga sodiqligini ko'rsatdi.

O'zbekistonda Markaziy bank va boshqa moliya institutlari tomonidan bank tizimi orqali pul mablag'larining noqonuniy aylanishiga yo'l qo'ymaslik bo'yicha mustahkam huquqiy baza va me'yoriy-huquqiy hujjatlar yaratilgan. Jinoiy daromadlarni legallashtirishning oldini olish to'g'risidagi qonun banklarning jinoiy daromadlarni legallashtirishga (YML) va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi (CTF) qarshi choralarni amalga oshirish bo'yicha majburiyatlarini belgilaydi. Ushbu chora-tadbirlar mijozlarni tegishli tekshiruvdan o'tkazish, shubhali operatsiyalar haqida hisobot berish va jinoiy daromadlarni legallashtirishni aniqlash va oldini olish uchun moliyaviy faoliyat monitoringini o'z ichiga oladi.

Bundan tashqari, qonunchilik banklardan jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi potentsial zaifliklarni aniqlash va yumshatish uchun doimiy risklarni baholashni o'tkazishni talab qiladi. Ushbu qoidalarga rioya qilmagan moliya institutlariga nisbatan qattiq jazo choralari qo'llaniladi, bu jinoiy faoliyat uchun foydalanilmaydigan xavfsiz bank tizimini saqlash muhimligini kuchaytiradi.

Moliyaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan jinoyatchilar bank tizimi orqali pul yuvishning yangi va murakkab usullarini topmoqdalar. Kriptoalyutalar, onlayn to'lov platformalari va raqamli tranzaksiyalar noqonuniy moliyaviy faoliyatni aniqlash va oldini olishda hokimiyat organlariga qo'shimcha qiyinchiliklar tug'dirdi.

Biroq, bu yutuqlarga qaramay, O'zbekistonda jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash choralari amalga oshirish va qo'llashda muammolar saqlanib qolmoqda. Resurslarning yetarli emasligi, moliya institutlarining malakasi yo'qligi, hamkorlikning chegaralanganligi kabi zaifliklar mamlakatning bank sektorida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish borasidagi sa'y-harakatlari samaradorligiga to'sqinlik qilmoqda. Bundan tashqari, norasmiy moliyaviy amaliyotlarning keng tarqalganligi va pul yuvishning murakkab sxemalarini aniqlashning murakkabligi O'zbekistondagi jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash rejimiga qo'shimcha qiyinchiliklar tug'dirmoqda.

O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish amaliyoti jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish, terrorizmni moliyalashtirish, ommaviy qirg'in qurollari tarqalishining oldini olishga qaratilgan turli chora-tadbirlar va qoidalarni o'z ichiga oladi. Ushbu amaliyotni baholashda ba'zi asosiy fikrlar mavjud:

❖ O'zbekistonda jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishga qaratilgan qonunlar va me'yoriy hujjatlar ishlab chiqilgan. Ushbu qonunlar banklar kabi moliya institutlarining ichki nazoratni amalga oshirish, hisobot berish mexanizmlari va pul mablag'larining noqonuniy aylanishining oldini olish bo'yicha tegishli ekspertiza tartiblarini amalga oshirish bo'yicha majburiyatlarini belgilaydi.

❖ Mamlakat jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirish bilan bog'liq xavf darajasini baholash uchun milliy riskni baholashni o'z zimmasiga oldi. Ushbu baholash bank tizimidagi zaifliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tegishli choralarni ishlab chiqishda yordam beradi.

❖ O'zbekistondagi banklar o'z xodimlarini jinoiy daromadlarni legallashtirish xavfi hamda shubhali operatsiyalarni aniqlash va hisobot berishning tegishli tartiblari bo'yicha o'rgatish maqsadida o'quv seminarlari o'tkazadi. Bu bank sektorida muvofiqlik madaniyatini shakllantirishga yordam beradi.

❖ O'zbekiston Markaziy banki jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash qoidalariga rioya etilishini ta'minlash maqsadida moliya institutlarini nazorat qilish va monitoring qilishda asosiy rol o'ynaydi. Ushbu chora-tadbirlarning samaradorligini baholash uchun muntazam ravishda auditlar o'tkaziladi.

❖ O'zbekiston jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashni kuchaytirish uchun xalqaro tashkilotlar va boshqa davlatlar bilan hamkorlik qiladi. Eng yaxshi tajribalar va razvedka ma'lumotlarini almashish noqonuniy mablag'larning transchegaraviy oqimiga qarshi kurashda yordam beradi.

❖ O'zbekistondagi banklar shubhali faoliyatni samarali aniqlash uchun monitoring dasturlari va tranzaksiyalarni tahlil qilish vositalari kabi texnologik yechimlarni ham joriy etishlari mumkin.

Umuman olganda, O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish amaliyotini baholash ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi, u qonunchilik asoslarini, xavflarni baholashni, o'qitishni, nazoratni, xalqaro hamkorlikni va o'z ichiga oladi.

O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish amaliyotini kuchaytirish uchun bir qator tavsiyalarni ko'rib chiqish mumkin. Birinchidan, moliya institutlarini samarali nazorat qilish va monitoring qilish uchun moliyaviy razvedka bo'linmalari va nazorat qiluvchi organlarning salohiyati va

imkoniyatlarini oshirish juda muhimdir. Shuningdek, bank xodimlarini jinoiy daromadlarni legallashtirish xavfi va ularga rioya qilish talablari to'g'risida xabardorligini oshirish uchun o'quv dasturlarini amalga oshirish kerak. Tegishli manfaatdor tomonlar, jumladan huquqni muhofaza qilish idoralari va xorijiy hamkasblar o'rtasida xalqaro hamkorlik va axborot almashishni kuchaytirish transchegaraviy pul yuvish faoliyatiga qarshi samarali kurashish uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston bank tizimida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish amaliyotini baholash mamlakat tomonidan jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimini mustahkamlash borasida erishilgan yutuqlarni ko'rsatadi. O'zbekistonda me'yoriy-huquqiy hujjatlarni xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha salmoqli qadamlar qo'yilgan bo'lsa-da, bank sektorida jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurash chora-tadbirlarini samarali amalga oshirishda muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish va tavsiya etilgan strategiyalarni amalga oshirish orqali O'zbekiston jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish salohiyatini oshirishi va moliyaviy tizimini jinoiy daromadlarni legallashtirish tahdidlaridan himoya qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Raximov, N. (2022). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASHISH TO'G'RISIDAGI QONUN HUJJATLARI. Евразийский журнал академических исследований, 2(13), 30-37.
2. Rauf o'g'li, X. M., & Sirojiddin, M. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIJORAT BANKLARINI TASHKIL ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI. TADQIQOTLAR. UZ, 26(2), 47-49.
3. Sh, R. M., Obidov, B. X., Suyunov, K., & Odilov, O. (2023). KIBERXAVFSIZLIKDA KIBERJINOYAT TUSHUNCHASI VA STATISTIKASI. Innovative Development in Educational Activities, 2(20), 4-13.
4. Axrorjon o'g'li, IA, & Nurali o'g'li, AJ (2024). DAVLAT BYUDJETINING ILMIY TADQIQOTLARGA AJRATAYOTGAN MABLAG 'LARI TAHLILI: XORIJ VA MILLIY TAJRIBA. TADQIQOTLAR. UZ , 33 (1), 186-193.
5. Hakimovna, A. M., & Nurali o'g'li, AJ (2024). YASHIRIN IQTISODIYOT VA MAMLAKATDA UNI KAMAYTIRISH YO'LLARI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi , 17 (1), 42-46.